

Pàgines de l'exili

Prats de Molló

Per Pere CALDERS.

El dia 10 de febrer, després de dues nits de dormir damunt la neu, el tinent coronel cap de la nostra Base ens dona l'ordre de destruir el material topogràfic i les cartes militars i de pujar fins el Coll d'Ares per tal de passar la frontera.

Tenim la carn endurida pel fred, i ens movem amb lentitud; estem tristos per tantes coses que no ens pot doldre gaire l'inutilitzar uns aparells que hem tractat amb miraments durant mesos i mesos, i que ens semblava que havien d'ajudar una mica a aconseguir que no ens passés el que ens està passant ara. Fem servir les mires d'eina destructora, i esbotzem els teodolits, els nivells i els telèmetres, insensibles de tan tensa que està la nostra sensibilitat. Deprés, fem una pila amb els trespeus, les caixes i els mapes i hi calem foc.

Abans d'emprendre la pujada, Ramon Capdevila, enginyer agrònom en temps de pau i sots-oficial cartògraf durant la guerra, fa una col·lecta de terrossos de sucre entre els companys de la secció. A Camprodon, en un magatzem abandonat, en vam trobar grans quantitats i tots en portem les butxaques plenes. En Capde-

vila, en aquests moments, afegida a la pena general en té una altra de ben pròpia: a la sortida de Molló, la tarda abans, trobarem una mula abandonada. Encara portava les sàrries posades, tal com devia dur-les quan els soldats s'en incautaren, i estava lligada a un arbre amb una corda tan curta que no podia ajupir el cap per menjar la mica d'herba dels voltants. A tots ens va fer una mica de llàstima, però a n'en Capdevila el sofriment de la bèstia li va causar una gran impressió; va deslligar-la, per endurse-la amb nosaltres muntanya amunt, i li lliurà la seva ració de sucre.

Ara que sabem que a França no deixaran entrar l'animal encara que participi de la nostra derrota, en Capdevila es resigna a deixar-lo amb una contrarietat visible. Construeix un morralet amb un tros del seu capot militar, hi col·loca els terrossos de sucre que li donem i el penja al coll de la mula.

Hi ha milers de soldats acampant dalt de la carena, esperant l'ordre de passar a França. Gairebé tothom ha portat fins aquí la seva màquina de guerra y per tot arreu hi ha munts de fusells, metralladores i caixes amb municions i bombes de mà. Alguns, no s'avenen a que els feixistes es quedin tranquil·lament aquest material i el destrueixen febrosament. El cel rep rauges de metralladora i bombes vençudes obren la terra, en una paròdia del seu destí propi.

El barranc que recull les aigües de la collada està ple d'esquelets de cotxes i camions militars. És una mena de joc que els homes fan greument: quan el camí que porta a la frontera s'estreny i no permet el pas dels vehicles, els conductors els ruixen amb benzina, els encenen i els estimben cap al fons del "thalweg".

Caminem amb el cap cot, en silenci, amb el pensa-

ment ple de totes les coses que deixem darrera nostre. Quatre anys abans, en una excursió de vacances, jo havia recorregut aquest mateix indret amb una colla d'amics; era una de les èpoques millors de la meua vida i em sentia plenament feliç. Treballava en una feina del meu gust, tenia en vies de realització una de les ambicions que m'estimava més i estava a punt de casarme. Amb la meua dona, dibuixant com jo, projectàvem els mobles de casa nostra i els fèiem construir a gust nostre; sentíem tan afermat el benestar que ens semblava que no hi havia res al món que pogués desfer-lo. I en el transcurs de quatre anys m'havia casat, havia tingut un fill, havia viscut la revolta militar i conegut la guerra i la desfeta.

Em veig obligat a fugir de tot el que estimo i tinc tanta ràbia i tanta pena que ploro amb els ulls ben secs i no em doldria gens morir-me. El Pireneu és ara l'esvoranc del gran esquinc, que desfà Catalunya i amb ella la nostra vida. No podria explicar aquesta desolació que ens volta; tots estem una mica malalts per les nits passades al ras en aquestes muntanyes de neus eternes. Hi ha caravanes de ferits mal curats i amb la carn gangrenada, que s'aguanten drets i caminen perquè els sosté l'obsessió de fugir. He vist dones i criatures mortes a la vora dels camins, de misèria, de fred o de cansament, i cares, milers de cares primes, pàl·lides amb una resta de voluntat a la mirada, la mica de voluntat que ens resta a tots plegats per a seguir caminant.

A més del sofriment moral, ens afeixuga el sofriment físic. Gairebé tots tenim els peus llagats, i la disenteria i la sarna són afeccions corrents entre nosaltres. Jo gairebé no puc parlar, perquè cada vegada

que ho intento em fa mal el pit i he de tossir; per altra banda no tinc gens de ganes de dir res.

Des d'un revolt del camí, veiem les banderes que marquen la línia divisòria i els capots blaus dels primers soldats francesos. Ens aturem per a contemplar aquest nou espectacle i en Cluselles, que s'ha passat hores senceres sense parlar, ens diu:

—Sap greu que no haguem pogut conservar els tecdolits. Potser ens haurien servit per a guanyar-nos la vida a l'altra banda.

“Guanyar-nos la vida a l'altra banda!” Es la primera vegada que ens fem aquesta reflexió; fins avui no ens hem adonat de la nostra situació i ens manteníem aferrats a tota mena d'esperances. Acollíem els rumors més diversos sense sospesar-los gaire per por de trobar-los absurds. Ens deien que a l'altra vessant del Pireneu hi havia unes quantes divisions de senegalesos preparades per a venir a lluitar amb nosaltres, i que la Gran Bretanya havia pres partit resoltament per a evitar que perdéssim la guerra. No podíem trobar-ho exagerat, perquè ens semblava que el món havia d'alçar-se per evitar que Catalunya fos vençuda i humiliada, i estalviar que nosaltres n'haguéssim de fugir perquè ens l'estimem massa. Crèiem que el món era prou madur perquè aquestes coses ja no fossin possibles, i ens semblava que es mobilitzarien tots els homes de bona voluntat per a donar-nos la mà.

Però ara vivim aquest èxode que hauria d'avergonyar Europa, formem part d'aquesta riuada de cinc-cents mil persones que fugen, i no sabem en què creure i ja ens comença a fer mal la por que mai més no podrem creure en res.

Ningú no sap el que ens espera a França. Tots ens

fem una mica la il·lusió, però, que almenys ens podem rentar, canviar-nos la roba i dormir sota cobert. Donem per fet que algú tindrà cura de les nostres nafres i enmig de la nostra pena això ens serveix de conhort.

A les tres de la tarda arribem al Coll d'Ares. Ens sorprenden els vestits nous, l'aspecte sanitos i l'aire tranquil dels gendarmes, i ells no es cansen de proclamar la seva sorpresa pel nostre aspecte miserable. El contacte amb una gent que encara conserva il·lusions més o menys puerils ens deixa perplexes; els gendarmes, encarregats de desarmar-nos, fan aquesta feina com un joc. Cada cop que troben una bona pistola, la miren i la sospesen, assajen la seva habilitat en desarmar-la i no dissimulen el seu contentament. No és pas que els estigui permès quedar-se-les perquè les amunteguen a terra a mesura que les recullen, però el fet de poder jugar-hi una mica ja els va bé. Ens sentim absents de les seves preocupacions, ens meravella massa que els passi quelcom que fa pocs mesos ens passava a nosaltres i ens comencem a adonar que alguna cosa, en la nostra vida, s'ha trencat per sempre.

L'oficial que m'ha pres l'arma s'interessa extraordinàriament pels prismàtics “Zeiss” que porto penjats al coll. Em demana que els hi deixi, i un cop els té a les mans brilla en els seus ulls una flameta d'il·lusió i de cobejança que em fa somriure. Els comprova, mira i remira per totes bandes i quan ha constatat que són bons em pregunta amb una certa timidesa si els hi voldria vendre.

Aquest home no s'ha fet ben bé càrrec del que ens està passant. ¿Quin valor es deu pensar que poden tenir per mi aquests prismàtics, i els seus diners i totes les transaccions que em pugui proposar? Si ell podia adc-

nar-se del buit terrible de la meva ànima, de l'angoixa mortal que em domina i de la nul·la importància del poc que tinc en comparació del molt que perdo, no tindria aquesta por que té ara que se li frustri el negoci. Li dic que ja se'ls pot quedar, simplement, perquè jo tampoc no sabria què fer-ne, i això li sembla tan fora de lloc que em mira llargament. Endeveno que es pensa que sóc un ase que no sé comprendre el valor dels prismàtics, o bé que els he robat i que em costa tan poc de perdre'ls com m'han costat de guanyar. Veig que opta per no amoinar-s'hi; es fica la mà a la butxaca, m'allarga trenta francs i em diu:

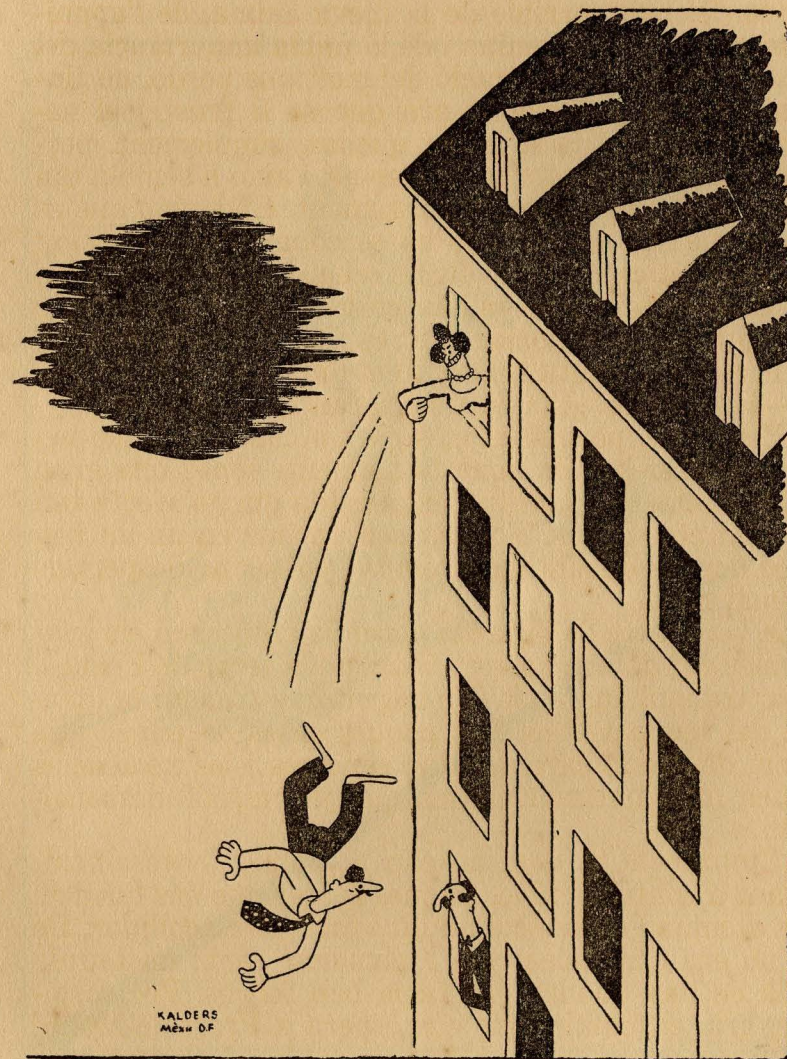
—Preneu-los. Allà baix us faran falta.

Els prenc, perquè és més curt acceptar-los que negar-me a fer-ho. En aquests moments sento una gran indiferència, una lassitud extremada que m'afecta tan l'esperit com el cos. Voldria acotxar-me en un llit ben tou, i dormir durant molt temps i potser no despertar-me mai més.

A les quatre de la tarda obren la frontera i els gendarmes ens deixen passar. Vet aquí la terra de França, neta, tranquil·la, sense cap neguit que trenqui la quietud del seu paisatge. Les poques cases de pagès que veiem des de la carena estan senceres i les xemeneies fumen amb una normalitat que ja gairebé desconeixíem.

Emprenem el descens cap al poble, febrosament, posant a contribució les poques forces que ens queden. Ens domina l'obsessió d'un llit i un sostre acollidor. De fet no ens atreviríem pas a demanar tant; un tou de palla en una quadra ens faria ben feliços. Poc sospitem, ara, el martiri que ens espera a Prats-de-Molló!

L'HUMOR CATALA

—Que veniu del cel?

—Ca! Me n'hi vaig...